

Egy „újraolvasott” élet

Egy „olvasmányos” könyvet tartok a kezemben... abban az értelemben is, hogy hangulatos olvasnivaló, amelyet nem lehet letenni, de olyan vonatkozásban is, hogy olvasmányélményekről szóló írások sorát tartalmazza.

Bényei Miklós ebben a könyvében érdekes megközelítésben ír legutóbbi irodalmi élményeiről, amelyek valójában nem voltak számára újdonságok, hiszen ezúttal olyan könyveket vett kézbe, olvasott újra, amelyeket gyermekfejjel vagy később fiatal felnőttként lapozgatott. Ezek között ott van az első „igazi” olvasmányélmény (*Bazson: Kővirág*), aztán az iskolai kötelező és ajánlott olvasmányok, a valakitől kapott, különféle témájú ajándék-könyvek és minden más is, amihez sikerült hozzájutnia.

Az *Újraolvasva – batvan-batvanöt év múltán* című kiadvány lapjain egy egész élet elevededik meg. A ma már ősz hajú könyvtáros-kutató kisgyermekkorában is vonzódott a könyvekhez, melyek a tudást, a világ kitérülését jelentették számára. Szegény családban nőtt fel, nem igazán volt pénzük könyvekre, de az olvasás szeretete így is beleivódott, és valahogy mindig hozzájutott újabb és újabb olvasásélményekhez.

A családi háttér, a környezet meghatározó: a szülők mindig is szorgalmazták, hogy gyerekeik tanuljanak, olvassanak, iskoláztak legyenek. Anyjától ajándékba kapott könyvet, a testvére a népkönyvtárban dolgozott, ahol szintén talált olvasnivalót, szeretett tanárnője is ellátja könyvekkel, „példás” bizonyítványát is könyvvel (*Lestyán Sándor: Muzsikál a bükk*) jutalmazta az iskola, később kaptak egy kisebb „könyvtárat” a postamester asszonytól... vagyis az élet is a kezére játszott abban, hogy sose maradjon olvasnivaló nélkül. Ezek az élmények olyan meghatározóak voltak, hogy a szerző a mai napig olvasónaplóban rögzíti a benyomásait – hol részletesebben, hol szűkszavúbban, mikor mi csapódott le benne, mennyire érintette meg a történet.

Írásait olvasgatva beleélhetjük magunkat a korabeli falusi életbe, hiszen minden olvasmányáról úgy számol be, hogy párhuzamot von az akkori mindennapi élmények, események között, melyek segítségével beleélhette magát a történetekbe, ismerősnek tűnhettek a szereplők, az élethelyzetek, a környezet, ahol a történet játszódott. (V. Lukács Ilona részletes előszavában is sok példát hoz erre az írásokból.)

Huszonegy könyv, huszonegy történet, kellemes, olvasmányos visszaemlékezések. A történetekben érzékelhetően megérinti a szereplők sorsa, átéli érzéseiket. Sok hasonlóságot talál saját környezetével, gyermekkorának falusi mindennapjaival, iskolai barátaival (*Gajdar: Timur és csapata*), de nyitott szellemű emberként issza magába az új információkat is, soha nem látott tájakról, emberekről. A könyvekben értékeli a humanum megnyilvánva-

nulásait, az erkölcsi értékek bemutatását, a természet szeretetét, az író kellemes vagy épp régies stílusát.

Erősen kötődik a könyvekhez, történetekhez, vissza-visszatér olvasmányaihoz. A *Légy jó mindhalálig* szinte végigkíséri az életét: többször elolvasta, több feldolgozásban (színház, film) megnézte, és Debrecenben, kedvenc városában a történet helyszíneit is sokszor végigjárta. A könyvek iránti szeretetét is ehhez az olvasmányhoz vezeti vissza. A kötetet ma is gondosan őrzí házi könyvtárában.

A *Pál utcai fiúkat* újraolvasva fogalmazza meg a következő gondolatokat, amelyek talán saját kötete mottójaként is szolgálhatnak: „...ismét meglevenednek a hajdani emlékek, az ember vénülő fejjel is újra éli a gyerekkori élményeket... S ennyi idő múltán még mindig ott ágaskodnak – a felnőtt olvasó előtt is – az író, vagyis az emberi sors valóban nagy kérdései: az élet és a halál, a hűség és az árulás, az erény és a bűn, a hazaszeretet (ha úgy tetszik: a lokálpatriotizmus) tartalma, az önfeláldozás értéke, a megfontolt vezetés szerepe...” (77-78. o.)

A *Sztálimvárosi gyerekeket* – ahogy fogalmazza, az ifjúsági regénybe „bújtatott politikai propagandát” – tizenegy évesen olvasta, még nem mindent értett belőle. Annak idején csak a cselekmény és az ismerősnek tűnő részletek kötötték le. Felnőttként már világosabban és sokkal kritikusabban látja a történeteket, a mű születésének körülményeit.

A *Rejtelmes szigetet* is átértékelte az idő: akkor fordulatos, érdekes ifjúsági regénynek tűnt, ma már azt is látja, hogy ebben a műben Verne „az emberi értelem, a tudás és a szorgalom erejét hirdeti.” (96. o.)

Kilóg az újraolvasott könyvek sorából Sztrókay Kálmán *Technikatörténete*. Nem mese vagy regény, hanem ismeretterjesztő mű, a tudomány és a technika (akkori) vívmányairól. Mint minden könyv, ez is gazdagította a fiatal olvasó tudását a természet törvényeiről, a gépiparról, a technikatörténet magyar nagyjairól. Felnőttként a könyv kapcsán tudatosult benne a faktográfiai adatok, a bibliográfiai tájékoztatás, a kézikönyvek használatának jelentősége.

Olvasmányélményeiből a *Kőszívű ember fiai* sem maradhatott ki, bár akkoriban nem szerepelt a kötelező olvasmányok sorában, sőt Jókai nem is volt tananyag, noha nagyon népszerű volt. Gyermekkorában megragadta a történet, az érzékletes tájleírások, a találó személynevek és az emberi értékek is, mint hazaszeretet és családi összetartozás. Ma már kevésbé a szépprózai műveit, mint inkább Jókai publicisztikáját, árnyalt humorát, finom célzásait értékeli.

Hamarosan egy indián regény is sorra került: Karl May *Winnetonja*, a maga három vas-kos kötetével igazi élményt jelentett, bár már akkor is érzett benne valami „hamisságot”, hiszen az író nem járt az indiánok földjén, nem saját élményeit mesélte el a lapokon.

Jules Verne *Tizenöt éves kapitánya* akkor került a kezébe, amikor maga is szinte azonos korú volt a főhőssel. Hamarosan az író többi regénye is sorra került „Verne különösen értett az olvasó érdeklődésének a felkeltéséhez és lekötéséhez, a figyelem ébrentartáshoz” – írja visszaemlékezésében. (129. o.) A közelmúltban újra kézbe véve a könyvet, azt is megállapítja, hogy az író nagyon sok tudományos információt is közvetít a lebilincselő történetekkel, az „esztétikai erényeket és az ismeretterjesztés szándékát magas színvonalon ötvözte.” – mondta róla az egyetemi órái során a hallgatónak.

Lehet, hogy gyermekkorában csak részben értette meg a történetek és a való élet közti összefüggéseket, a sorok mögött rejtőző mondanivalót, de felnőtt fejjel újraértelmezte

valóságos korrajzzal egészülnek ki az akkori bizonytalan benyomásai a világról, az emberekről. Érzékletes leírásokat olvashatunk gyermekkorának mindennapjairól, amelyeket az azóta eltelt évek élettapasztalata tesz igazán átélhetővé, megérthetővé. Mesék, történetek, életképek elevenednek meg a lapokon.

Nem tértem ki minden írására, maradt bőven felfedezni való a kedves olvasóknak.

Azt is meg kell említenünk, hogy a szerző nem tagadhatja meg könyvtáros-bibliográfus voltát (nem is áll szándékában), mert az irodalmi-történeti emlékezések mellett szakértői alaposággal mutatja be a művek alkotóit, beleértve az illusztrátorok méltatását is, sőt a művek születésének körülményeit is „elmeséli”. A könyvészeti ismereteken kívül valóságos kis korrajzot kapunk, soraiból még a korabeli kiadók történetét is megismerhetjük. A szerzőket és írásait elhelyezi az adott korban, utalva életútjukra vagy a történelmi helyzetre, amely a műveket ihlette.

Bényei Miklós írásai mögött ott van az irodalmár, a történész és az ember is – talán ez teszi a könyvet különlegessé. Ez nem „csak” egy olvasónapló: 60-65 év élettapasztalata köszön vissza a sorok között.

Bényei Miklós címzetes egyetemi tanár urat 2018 novemberében a Magyar Tudomány Ünnepe keretében a Debreceni Egyetem Informatikai Kara és annak Könyvtárinformatika Tanszéke *A bibliotékától a világhálóig* című ünnepi tudományos ülésével köszönti 75. születésnapja alkalmából.

Bánkeszi Katalin

